

DRAKULA TÖRTÉNETE ÉS A KORABELI SAJTÓ

A Mátyás által elfogatott vajda megjelenése a budai udvarban az 1462-es év végén nagy feltűnést kelthetett. II. Pius pápa követe, Miklós modrusi püspök személyesen is találkozott vele Budán, s így írta le külsejét: „...termete nem magas, de igen izmos és erős, külsőre kegyetlen és félelmetes, sasorra igen nagy, tág orrlyukakkal, arca pedig sovány és sápadt, hosszú szempillái tágra nyílt kék szemeit övezték, fekete és sűrű szemöldöke fenyegetővé tették nézését, bajuszán kívül arcát és állát borotválta. Kiugró homlokcsontjai növelték fejének méreteit. Magas tarkóját bikáéhoz hasonló nyaka kötötte széles vállaihoz, melyre fekete, göndör hajfonatok hullottak.”¹

Ez a leírás nagyon közel áll a korabeli képi ábrázolásokhoz is: példa erre az a bécsi Maria am Gestade-templomban található szárnyas oltárról való táblakép, amely Krisztus keresztre feszítését ábrázolja, s jobb oldalon a farizeusok között látható Drakula jellegzetes alakja. A németalföldi mesterek hatását mutató mű 1460–1462 táján, tehát még Drakula életében készülhetett. A másik ábrázolás szintén egy szárnyas oltár része volt, ami 1953-ban került át a lilienfeldi apátságából Bécsbe, s ma a Belvederében őrzik. Szent András keresztre feszítését ábrázolja, s a szakértők stájer mester alkotásának gondolják az 1470–1480 közötti évekből. Mivel Drakulát 1476 végén vagy 1477 elején gyilkolták meg, akár életében is készülhetett ez a festmény is. Lehetséges, hogy Drakula elfogatása adta az ötletet, hogy alakját Krisztus és a vértanú apostol ellenségei közt ábrázolják.²

Újabbán a ljubljana-i Szlovén Nemzeti Galéria egyik késő gótikus oltártábláján fedezték fel Drakula alakját jellegzetes gyöngyös tollas süvegében Pilátusként az előtte álló megkötözött Krisztussal. A táblaképet 1463 táján készíthette egy ismeretlen festő, s három másik táblával együtt a 20. század elején a bécsi ferences kolostorból adták el az alsó-stájerországi Wöllan (ma Velenje, Szlovénia) kastélyának. Bécsben maradt még két másik tábla az együttesből, s stílusvizsgálatuk az oltárt egy bécsi, frankeni vagy bajor mester művének tartja az 1460 körüli évekből.³ A modrusi püspök leírásának leginkább az ambrasi kastélyban található Drakula-kép felel meg, mely a művészettörténészek szerint egy azóta elveszett 15. századnak a másolata a 16. század második feléből, s östípusait a 15. század végi lübecki, nürnbergi és bambergi fametszeteken vélik egyesek felfedezni.⁴

Mindezek az ábrázolások arról tanúskodnak, hogy Drakula alakja részint még életében, részint halála után is még évtizedekig nagyon ismert volt Dél-Németországban, Ausztriában, és alakja egyre inkább a gonoszság metaforájává vált. Lehetséges, hogy a vajdáról már elfogása idején, 1462 körül fametszetes egyleveles nyomtatványt is árultak. Kéziratban fennmaradt ugyanis 1471–1474-ből Leonard Hefft feljegyzése, amit a regensburgi Andreas *Chronica pontificum et regum* német fordítójaként fűz betoldásként a műbe az 1462. évhez. Beszámol Drakula történetéről, s megjegyzi, hogy milyen kegyetlen a vajda tekintete, de hiszen erről mindenki meggyőződhet, mert, mint írja, lerajzolt arcképét a világ minden tájára szétküldték.⁵

Vlad Tepeş, vagyis Drakula vajda története ezután rendkívüli gyorsasággal lett ismert egész Európában latinul, németül, románul, szerbül, oroszul sőt törökül is. Bekerült a szájról szájra terjedő népköltészetbe is éppúgy, mint történeti krónikákba. A történetét leíró kéziratoknak egymáshoz, illetve a nyomtatott változatokhoz való viszonyával sokan foglalkoztak az elmúlt évtizedekben és napjainkban is, de a nézetek

meglehetősen különbözőek.⁶ A szakirodalom négy német nyelvű kéziratot ismer, melyek jelenleg a svájci Sankt Gallenban, a franciaországi Colmarban, az ausztriai Lambachban (másolatban) és a British Libraryben vannak. Különböző nyelvjáráásokban mondják el a lényegében azonosnak vehető történetet. Valamennyinek a lejegyzése a 15. század utolsó harmadára tehető. Létezik egy ötödik, véleményünk szerint eddig még alaposan nem vizsgált kézirat is a müncheni Bayerische Staatsbibliothek egyik gyűjtőkötetében, amit Tegernsee bencés kolostorában állított össze a könyvtáros, Konrad Sartori 1510-ben. A 138 pergamenre, illetve papírra írt dokumentum kis része rendi vonatkozású, a többi viszont az 1400-as évek elejétől keletkezett történeti tárgyú mű, közülük néhány a könyvtáros saját kezű másolatában. Számos magyar vonatkozású irat is található a kötetben, főképp a Hunyadiak korától az 1501. évi budai országgyűlésig terjedően. A 76. kolligátum (187r–190r) a Drakuláról szóló mű, melynek papírja a vízjele (Turm) alapján 1456–1459 körül készülhetett, s a szöveget a 15. század harmadik negyedében írhatták rá.⁷ A leíráshoz fűzött megjegyzés szerint a kézirat szövege az 1488-ban Nürnbergben, Peter Wagner által nyomtatott kiadásban kissé eltérő megfogalmazásban olvasható.⁸

A Drakula-történet eredetének vizsgálata során nyilvánvaló lett, hogy az eddig ismert német nyelvű kéziratokban sok az egyezés, s ennek következtében az elmúlt évtizedek kutatásában elterjedt az a nézet, hogy egy közös forrásra mennek vissza. Megszületett az összeesküvés-elmélet, mely szerint a túlzásoktól sem mentes Drakula-történetet Mátyás budai udvarában állították volna össze propagandisztikus célból, és koholmány a vajda árulásáról szóló történet is.⁹ Az elmélet továbbfejlesztése az az állítás, hogy Mátyás kancelláriájának még arra is volt gondolja, hogy Bécsben 1463-ban Ulrich Han nyomdással ki is nyomtassa a „koholmányt”. Ez az újabb irányzat azt is lehetségesnek tartja, hogy az általa feltételezett nyomtatott kiadás szolgált forrásul akár a Beheim-féle költeménynek, a II. Piusnál is olvasható áruló levél historiájának, sőt Ebendorfer krónikájának is, valamint a később, ténylegesen megjelent ösnyomtatvány kiadásoknak is. Ennek a csupa feltevést tartalmazó nézetnek az utóbbi évtizedekben Dieter Harmening és Matei Cazacu a legjelentősebb képviselői. Cazacu még Janus Pannonius írói közreműködésének lehetőségét is megkockáztatja, sőt a nyomtatás és terjesztés megrendelését az 1463-ban éppen Bécsűjhelyen tartózkodó Vitéz Jánosnak tulajdonítja.¹⁰

Egy a vajdát ábrázoló fadúc nyomatos kép, illetve történet egy korábbi, esetleges augsburgi kiadásának lehetőségét Hubay Ilona vetette fel még 1947-ben, a cikke írásakor még az 1485. év környékére datált, betűtípusai alapján a lübecki Gothan nyomda kiadványaként meghatározott példányról írva: „A rémhistoria a vajda hosszú évekig tartó budai fogságának és Mátyás király iránta tanúsított nagylelkű gesztusának említésével bizonyára alkalmasnak találtatott arra, hogy a Bécsbe bevonult magyar király iránt rokonszenvet keltsen. Az ily módon kiegészített kézirat a király körvezetének sugallatára kerülhetett sajtó alá, de semmi esetre sem a távoli Lübeckben, hanem talán Augsburgban.”¹¹ Tudjuk, hogy Mátyás felismerte az új sokszorosítási technika jelentőségét, 1485-ben kiadatott Strassburgban III. Frigyes ellen egy röpiratot, amit a császár elkoboztatott, de Ulrich Han 1463-as nyomtatványából még csak töredék sem maradt, nincs sem irodalmi, sem levéltári nyoma. Han bécsi működésére utalhat egy neki tulajdonított érvágó naptártöredék, ami az osztrák város számára készült az 1462. évre. Konrad Haebler szerint nagy valószínűséggel a később Rómába távozó bécsi polgár, Ulrich Han nyomtathatta. Más esetleges bécsi nyomtatványáról senki sem tesz említést, s bécsi nyomdája működéséről levéltári adat sem maradt fenn.¹² Az „összees-

küvés-elmélet” cáfolatát olvashatjuk Sz. Farkas Jenő: *Drakula vajda históriája* című munkájában is.¹³

Az aktuális hírekről tudósító sajtó ősei azok a kézírásos levelek, melyeket utazók, kereskedők, városok és uralkodók megbízottjai, katonák küldtek ismerőseiknek, megbízóiknak, s az érdekeseket, fontosakat tovább másolták. Ezekből az ún. Briefzeitungokból számos fenn is maradt egybekötve a fent említett, Tegernseeből származó gyűjteményes kötetben is. Érdemes megfigyelni a Drakula-nyomatványok kiadási helyeit: Nürnberg, Augsburg, Strassburg, Bamberg, Lipcse és Lübeck. Mind fontos kereskedővárosok, fejlett polgársággal, kereskedő- és iparosréteggel. Némelyikük, különösen Nürnberg és Augsburg, intenzív magyarországi kapcsolatokkal. Nürnberg több igen fontos kereskedelmi útvonal középpontja volt, kereskedői a 15. századig Lemberg érintésével a Kaszpi-tengerig jutottak el, Erdélyen és Havasalföldön keresztül a Fekete-tengerhez, illetve Konstantinápolyba.¹⁴ Az útba eső városoktól igyekeztek kedvezményeket szerezni, képviselőket létesítettek. Megemlíthetjük a Stromer nevű nürnbergi nagykereskedőt, aki a 14. században a magyarországi kereskedelemre privilégiumot kapott, képviselője volt Budán, Brünbnben, Breslauban, Krakóban, Lembergben és Azovban. A nürnbergi kereskedők és Buda kapcsolata egészen a 16. századig igen jelentős volt. A kereskedők közül többen, hogy kivédjék a magyar kereskedők ellenszenvét, budai polgárságot is szereztek, ilyen volt a Haller von Hallerstein család is, melynek fiai Prága és Bamberg után a 13. század végétől Nürnbergben éltek, s egyikük 1432-ben már városi bíró volt Sopronban, Ruprecht (II) pedig 1481-ben tekintélyes kereskedő Budán.¹⁵ Ugyancsak kiterjedt magyarországi kapcsolatokkal rendelkezett a Scheurl család is, egyik tagja jelen volt Budán Mátyás és Beatrice esküvőjén is.¹⁶

A kereskedők hírleveleikkel tájékoztatták egymást az útukon szerzett értesüléseikről, melyek biztonságuk, gazdasági lehetőségeik és a nagy politika szempontjából is igen fontosak lehettek. Különösen sok hír érkezett Nürnbergbe Cseh-, Lengyel- és Magyarországról, s a Briefzeitungokat cserélték is. Az információ tehát szintén áruvá vált, olykor még fizetett hírszerzőket is alkalmaztak. Néhány évtizeddel később Martin Luther szerint Nürnberg volt „Auge und Ohr Deutschlands, das alles siehet und höret.”¹⁷ A város a művészetek terén is kimagaslott: 1470-től már itt működött a leghíresebb, s legnagyobb kapacitással működő nyomdász, Anton Koberger, akinek számos értékes munkája közül az 1809 fametszetet tartalmazó Schedel Krónikát említjük 1493-ból. E kiadványhoz a metszeteket híres művészek, Michel Wohlgemuth és Wilhelm Pleydenwurff készítették, s az ő műhelyükben tanult az ifjú Albrecht Dürer is. De több más kiadó és nyomdász is szerencsét próbált a gazdag városban.

Az érdekes híranyag már a 15. században is komoly értéket jelentett, ezért egy-egy sikeres kiadványt, szerzői, kiadói jog nem lévén, a haszon reményében igyekeztek gyorsan újra megjelentetni. Az egy vagy néhány leveles nyomatványok igazi sikerre kezdetben csak akkor számíhattak, ha illusztráltak voltak. Nagyobb kapacitással és megrendelésekkel rendelkező nyomdák elsősorban a holtidő kitöltésére nyomtatnak röplapokat, röpiratokat, búcsúcédulákat, naptárakat stb., hogy kapacitásukat kihasználják, ugyanakkor egyre gyakoribbak lettek a hivatalos kiadványok is, rendeletek, tudósítások békekötésekről vagy háborúkról.

Nézzük meg, hogyan illeszkedtek be a Drakuláról szóló híradásokat megjelentető nyomatványok az őket kiadó nyomdászok munkásságába! Nagy nehézséget jelent, hogy e nyomatványok jelentős részénél hiányzik az impresszum, a nyomtatás helyére, idejére és a nyomdászra vonatkozó adat. Az ősnymtatvány-szakirodalom egy

része évtizedeken át a legkorábbi fennmaradt Drakula-kiadásnak a fent már említett, mindössze hat levélből álló füzetet tekintette, melyet *Bartholomaeus Gothan* nyomtatott Lübeckben (1. ábra). E kiadásnak a világon ismert egyetlen példánya a könyvtár-alapító Széchényi Ferenc gyűjteményével került nemzeti könyvtárunkba. Constantin J. Karadja 1934-ben és Hubay Ilona már említett tanulmányában 1485 tájára datálta a kiadást.¹⁸ P. P. Panaitescu nyomdahely és nyomdász megnevezése nélkül 1480-ra datálva foglalkozik ezzel a nyomtatvánnyal.¹⁹ Dieter Harmening pedig 1488 és 1493 közé teszi a kiadás évét.

1. ábra

Bartholomaeus Gothan 1484 szeptemberében Magdeburgból érkező telepedett le Lübeckben. Lübeck, bár messze esik a többi nyomdahelytől, nagyon is jelentős Hanza-város volt ekkor, fontos közvetítő a skandináv országok felé. Aeneas Sylvius Piccolomini (II. Pius pápa) 1458-ban azt írta Lübeckről, hogy olyan gazdag és akkora hatalma van, hogy Dánia, Svédország és Norvégia még a királyaikat is Lübeck jeladására szokta választani és letenni a trónról.²⁰ Bartholomaeus Gothan Magdeburgban, majd Lübeckben is több egyleveles, olykor metszettel is díszített kiadványt jelentetett meg. Nagyobb terjedelmű munkákat Magdeburgban alig, főleg Lübeckben kezdett kiadni (például Szent Brigitta látomásait, órás könyvet, missálét). Majd a stockholmi püspök meghívására Svédországba ment, egy ottani okirat 1486-ban már Stockholmban említi, ahol ugyancsak számos nyomtatványa jelent meg. A kutatás korábban legvalószínűbbnek a stockholmi útja előtti időszakra, vagyis 1485-re datálta a Drakula-röpirat kiadását.²¹ Gothan később ugyan visszatért Lübeckbe, s a korábban ismert nyomtatványai, töredékei alapján úgy látszott, hogy csak svéd megrendelésre dolgozott. Újabbban azonban az ősnymtatvány-katalógus (Gesamtkatalog der Wiegendrucke, GW) munkálatai során előkerültek neki tulajdonítható nyomtatványok, igaz, többnyire impresszum nélkül, tehát akár Svédországból való visszatérése után is

nyomtathatta a Drakula-röpiratot, így a kiadvány nyomtatási idejét legújabbban a GW „nem 1488. október 4. előtt” körülírással határozza meg.²² Mivel a nyomtatványokon nincsen a megjelenés éve utaló jelzés, teljes a bizonytalanság. Gothan később III. Iván moszkvai nagyherceg meghívására Oroszországba ment, s lehetséges, hogy onnan már nem is tért vissza.²³ A mű középalmémet dialektusban meséli el a „karóba húzó” gróf erdélyi és havasalföldi rémtetteit az 1456–1462 közötti évekből, krónikaszerű, felsorolás jellegű stílusa csak az emlékeztetést szolgálta, s nem önálló irodalmi szövegnek szánták. Tartalmilag lényegében egyezik a többi kiadással, melyek egymástól főleg nyelvjárásukban különböznek. A lübecki nyomtatványon címoildalként a vajda fametszetes portréja látható.

1488. október 14-én jelent meg *Marx Ayrernél*, Nürnbergben a mű legkorábbi datált kiadása. Marx Ayrer vándornyomdászként 1483-tól vagy 1487-től működött Nürnbergben, s a nagyobb közönség számára érdekesnek és hasznosnak számító műveket nyomtatott. 1489-ben Regensburgba ment, később Bambergben, Ingolstadtban, Erfurtban majd Frankfurtban telepedett le, s 1506-ig vannak róla adatok.²⁴ A Drakuláról szóló pontosan datált nyomtatványát fametszetes címlapportré díszíti. Ez a metszet nagyon hasonlít az egyedi alkotásnak számító lübeckihez, de mivel ez utóbbinak a nyomtatási ideje bizonytalan, nem lehet eldönteni, melyik készült először. Ekkor a nyomtatott könyvekben még nem volt általános a címlap, s éppen a kisebb terjedelmű kiadványokat bevezető fametszetes címlapképek játszottak nagy szerepet a későbbi címlap elterjedésében. Az 1470-es években augsburgi hatásra kezdtek megjelenni Nürnbergben is az úgynevezett Einleitungsholzschnitte, melyek szoros kapcsolatban álltak a szöveggel, s többnyire feliratot is tartalmaztak. Ebben a folyamatban játszott jelentős szerepet Ayrer is, bár Nürnbergből való távozásáig, 1489-ig mindössze néhány kiadványt nyomtatott, de valamennyi nürnbergi nyomtatványának van címlapja, ami tíz könyvből nyolcban fametszetes. Munkái egy kivételével német nyelvűek, s Ayrer az első nürnbergi nyomdász, aki a népi és világi tárgyú nyomtatványok kiadását tekintette fő profiljának.²⁵

Ayerer metszete vezethet el a következő kiadáshoz, melyen nincsen semmi nyomtatásra utaló adat, de ugyancsak 1488 tájára tehető, s a Nürnbergben működő *Peter Wagner* munkája lehet. Átvette az Ayrer-féle nyomtatványban található metszetet, talán a dűcot is, a kép keretezésében észlelhetők hiányok, tehát vagy megkophatott a dűc, vagy lefáragták. Wagner 1483-tól 1500-ig nyomtatott Nürnbergben.

Időben a következő egy 1491-es kiadás, mely a címdalalon csak a nyomtatás helyét és az évszámot jelzi, betűtípusa alapján a bambergi *Hans Sporer* munkája. Bambergben Nürnberget elhagyva a fent említett Ayrer is megfordult. Lehet, hogy ő ismertette meg a Drakula-történettel bambergi nyomdásztársát. Sporer vagy Sporerer úgynevezett Briefmaler volt, tehát olyan mester, aki különféle írásművekhez készít rajzokat, s azokat ki is színezi, festi. Okleveleket, naptárakat, címerképeket, üdvözlő leveleket, szentképeket díszítettek ezek a mesterek, némelyikük játékkártyákat is. Sporer 1470–1474 között Nürnbergben működött, ahol egyleveles fadűc nyomtatásokat, játékkártyákat sőt számos dűcnyomatos nem túl terjedelmes könyvet is nyomtatott. 1487-től már Bambergben élt, 1491-től ugyanitt már nyomdászként jegyezték. Több népszerűnek számító kiadványt adott ki, Drakula-nyomtatványának címlapját a vajda portréja díszíti, mely nagyon hasonlít a lübecki Gothan nyomtatványán láthatóhoz, de más a metszés.

Időrendben egy nemrég megtalált kiadás következik, ezen is csak helynév és évszám olvasható: Leipzig, 1493. *Martin Landsberg* nyomtathatta, aki 1487 és 1523

között működött Lipszéban. Nyomdája a 15. században igen nagy kapacitással dolgozott, a GW 1500-ig 417 nyomtatványát regisztrálja. Témaválasztása is sokoldalú, klasszikus szerzőt, például Arisztotelészt, Horatiust és Cicerót éppúgy kiadott, mint kegyességi irodalmat, vagy a köznép számára praktikát és naptárat. A Drakula-nyomtatvány kiadásának évéből a Gesamtkatalog der Wiegendrucke 17 nyomtatványát regisztrálja, a 18. lenne a Drakula, de az nem szerepel a nyilvántartásban. Ennek a kiadásnak egyetlen példányát a szentpétervári Orosz Nemzeti Könyvtár őrzi. Ez a kiadvány is Drakula portréját helyezte a címoldalra.

1494. március 27-én jelent meg *Christoph Schnaitter* nyomdájában, Augsburgban az újabb német kiadás. Augsburg, a rendkívül gazdag és messzire terjedő üzleti kapcsolatokkal rendelkező Fugger és Welser család városa, kimagasló szerepet játszott a 15. századi nyomdászatban is. A különösen gazdag kiállítású nyomtatványok mellett jelentős volt a népnyelvi kiadványoknak a száma, az összes kiadványnak mintegy 60%-a. Ugyanakkor a címlapmetszet alkalmazásában is, mint erre már Nürnberg esetében is hivatkoztunk, úttörő szerepe volt Augsburgnak. Schnaitter nyomdája meglehetősen kicsi lehetett, s kiadványainak száma is csekély, a GW mindössze hetet regisztrál, s valamennyi kis terjedelmű. A Drakula-nyomtatvány címoldalát egy fametszet díszíti, de nem a vajda portréja, hanem egy Golgota-kép a keresztre feszített Krisztussal, két oldalán Szűz Máriával és Szent János apostollal. Jézus átszögezett kezéből vér folyik (2. ábra). Nagy valószínűséggel ezzel az egyetlen dúccal rendelkezett a nyomdász, ugyanezt használta ugyanis egy ugyancsak 1494-ben megjelent másik nyomtatványán, ami nyolc levél terjedelemben Jézus szenvedéséről szóló beszédek tartalmaz. ²⁶

2. ábra

¶ Sie facht sich an gar ain grauffemlichē erschrockē.
yffosen von dem wilden wütrich Dracole Wayde vnd
wie. Er die leüt gespist hat vnd die Keüt gepraten vñ
mit den häbterē in ainem löffel gefoten vnd wie er die
leüt geschunden hat vñ zerhacken als ein kraut. Jē
er hat auch den müterē ire kind gepraten vnd sy han-
de müssen selber essen vnd andere erschrockenlichen
ding die in dissem drackrat geschriben stand vnd in
wölchem land er eregiert hat.

¶ Dracole ¶ Wayde.

Abb. 9. „Dracole Wayde“
Augs. Christ. Schnaitter, Augsburg 1494. (Staatsbibl. München)

A fennmaradt nyomtatott Drakula-kiadások következő darabja ismét Nürnbergben jelent meg, 1499-ben *Ambrosius Huber* nyomdájában (3. ábra). Huber 1498-tól talán 1503-ig működött a városban. 1500-ig közel negyven nyomtatványát írja le a GW, s ezek többsége kis terjedelmű, népszerű kiadvány. Drakula-nyomtatványából kétlevélnyi töredéket őriznek Bukarestben. Egyikük a címlap a témához készített fametszettel, amely Drakula lakomáját ábrázolja egy erdővel szegélyezett mezőn karóba húzott emberek társaságában.

3. ábra

Tiefacht sich an gar ein grauffem

liche erschreckenliche hystorien von dem wilden reuentsch.
Dracole wayde. Wie er die leüt gespist hat. vnd gepraten,
vnd mit den haubtern yn einem kessel gesotten. vñ wie er die
leüt geschunden hat vñ zerhacken lassen als ein kraut. Jetz
er hat auch den mütern ire kind geprate vnd sy habes müß-
sen selber essen. Vnd vil andere erschreckenliche ding die in
dissam Tractat geschriben stend. Vnd in welchem land er
gerogiret hat.

Az ősnymtatványok korát lezáró évben, 1500-ban került ki *Matthias Hupfuff* strassburgi nyomdájából a jelenleg ismert utolsó Drakula-ősnymtatvány.²⁷ A nyomdász Württembergből származott, s 1498-tól 1520-ig nyomtatott az elzászi városban. Nyomtatványainak többsége alkalmi kiadvány volt, s meglehetősen gyakran került összetűzésbe a cenzúrával. Többnyire német nyelvű, népszerű kiadványokat nyomtatott.²⁸ Nyomtatványainak java már a 16. században jelent meg, de kiadói politikáját teljes munkássága alapján ismerhetjük meg. Kiadványaihoz számos fadúcot használt.²⁹ Kezdő nyomdászként különösen sok kis terjedelmű, alkalmi nyomtatványt adott ki: aktuális, politikai kiadványokat, csodás jelenségekről, bűnügyekről szóló híradásokat, köztük a Drakula-ősnymtatványt is.³⁰ A címlapon a karóba húzott emberek között lakmározó vajda képe az értelmezést megkönnyítő szöveges magyarázattal: „Dracole weyde Wie er die leüt gespist hot und gepraten und mit den haubtern yn einem kessel gesotten.” A Huber-féle metszethez képest Hupfuff metszete tükörkép-

szerű, tehát a kép bal és jobb oldala felcserélődik, míg Huber Drakula-kiadásán a vajda a kép bal oldalán, egy erdő szélén lakmározik egy asztalnál, s vele szemben vannak a karóba húzott áldozatok, Hupfuff metszetén jobb oldalon ül Drakula, mögötte a vára, s balra a karóba húzottak. Lehetséges tehát, hogy a kép ötletét Hubertől vette át Hupfuff, s újrametszette. Drakula történetét trónra lépésétől (1456) Mátyás általi elfogásán át (1462) újbóli visszahelyezéséig (1476) írja le, de haláláról (1476 vagy 1477) nem tesz említést. Kegyetlenkedéseinek felsorolásában különösen kiemeli a szász kereskedők elleni tetteit. Hupfuff Drakula-nyomatványja az 1499-es Huber-féle kiadásra vezethető vissza. A Hubernál és Hupfuffnál olvasható történet tartalmazza ugyanis a külföldi kereskedő és Drakula történetét is, de Hupfuffnál tovább bővül a tartalom, olvasható benne a Drakula kincseinek elrejtéséről és a rejtkehely ismerőinek kivégzéséről szóló epizód is.³¹

A Magyarország és a környező területek iránti érdeklődés és feszült figyelem a 15. század végén különösen jellemző volt a négy német városban, Augsburgban, Münchenben, Nürnbergben és Strassburgban. Több magyar vonatkozású, kifejezetten politikai jellegű kiadvány jelent meg e helyeken, példaként említhetjük a későbbiekből azt is, hogy a Dózsa-féle parasztháborúról szóló tudósítások hét ismert kiadása közül hat is e városokban jelent meg. Drakula népszerűsége meglepő a rölapirodalomban, hiszen keletkezésétől számítva még évtizedekig érdekes volt, a 16. század első évtizedeiben is többször kiadták, Hamburgban egyszer, Nürnbergben és Augsburgban kétszer.

A Drakula-történet gyors és széles körű elterjedését tehát véleményünk szerint nem Mátyásnak és udvarának propaganda-hadjárata indította el, hanem részint a Konstantinápoly és a nyugati nagy városok közti kereskedelem hírigénye, a téma hátborzongató érdekessége a korabeli közönség körében, a rohamosan fejlődő nyomtatás és hírközlés információéhsége, a kiadás költségeinek gyors megtérülése és várható haszna. Mátyás szerepére inkább Bonfini szűkszavú tudósításából következtethetünk: elfogatta rokonát, mert ki akarta menekíteni a török karmából, hogy később, a megfelelően előkészített török elleni háborúban szövetségese legyen. A törökök hódításának borzalmai néhány évtized múlva háttérbe szorították Drakula alakját. A rémségek ábrázolására, a korabeli olvasóközönség horrigényének kielégítésére a magyarországi események bőven adtak témát.

Jegyzetek

¹ Idézi Sz. Farkas Jenő: Drakula vajda históriája. Budapest, 1989. 45–46.

² Klein, Konrad: Ein rötlich-mageres Gesicht von drohendem Ausdruck. Wer die „echten“ Bilder von Vlad Tepeş alias Dracula sehen will, muß nach Österreich fahren. In: Siebenbürgische Zeitung, München, 31. Oktober 2002. 7.

³ Pokorny, Erwin: Dracula – Pilatus. Ein neu entdecktes „verkleidetes“ Porträt des Vlad Tepeş. In: Siebenbürgische Zeitung, 29. Januar 2006.
<http://www.siebenbuerger.de/zeitung/artikel/drucken/index.php?id=5002> [2010. június 6-i állapot.]

⁴ Klein: i. m. 7.

⁵ Ld. München, Bayerische Staatsbibliothek. Clm. 26632 fol. 495: „... Adeo denique visu crudelis et austerus apparet, ut ymago vultus sui in universum ferè sit orbem depictam in spectaculum missa.” Idézi Cazacu, Matei: „Geschichte Dracole waide” un incunabile imprimé a Vienne en 1463. Bibliothèque des chartes. Vol. 139/2. Paris, 1982.

⁶ A kéziratok és a nyomtatott kiadások bibliográfiai leírását és közülük a legfontosabbak szövegének közlését ld. Harmening, Dieter: Der Anfang von Dracula. Zur Geschichte von Geschichten. Würzburg, 1983.

⁷ Szövegkezdet: „Anno domini M^oCCCCLXI jar hat der dracol vil wonders und gros ubel getan ...” Leírását ld. *Schneider, Karin*: Die deutschen Handschriften der Bayerischen Staatsbibliothek München. P. 6. Die mittelalterlichen Handschriften aus Cgm 888–4000. Ed. altera. Wiesbaden, 1991. 263.

⁸ Uo.: „Im Druck Hain 6405 leicht abweichende Formulierung.”

⁹ A Mátyás udvarából való irat teóriájának első megfogalmazója: *Papacostea, Șerban*: Cu privire la geneză și răspândirea povestirilor scrise despre faptele lui Vlad Țepeș. In: *Romanoslavica*, 1966. Két újabb amerikai könyv kapcsán állásfoglalást és kritikai észrevételeket olvashatunk: *Miskolczy Ambrus*: A karó mint metafora. Tallózás a Drakula-irodalomban. 1–II. In: *BUKSZ* 5. 1993. 470–475. és 6. 1994. 54–60. A két könyv: *Treptow, Kurt W.* (ed.): *Dracula. Essays on the Life and Times of Vlad Țepeș*. New York, 1991. (East European Monographs, CCCXXII.) és *Florescu, Radu–McNally, Raymond T.*: *In search of Dracula. A true history of Dracula and vampire legends*. című munkájának román fordítása: *În căutarea lui Dracula*. București, 1992.

¹⁰ Az ősnymotvány fikciójáról: *Harmening*: i. m.; *Czacu, Matei*: i. m., illetve bővebben *Czacu, Matei*: *L’histoire du prince Dracula en Europe centrale et orientale (XVe siècle)*. Genève, 1988. 35–46.

¹¹ *Hubay Ilona*: Egykorú újságlap Drakula vajdáról. Különlenyomat a Magyar Könyvszemle 1947. évfolyamából. Budapest, 1948. 6–7.

¹² Az érvágó naptárról ld. *Gesamtkatalog der Wiegendrucke (GW) 1287*. Bővebben Hanról ld. *Borsa Gedeon*: Über die Anfänge des Buchdruckes in Wien. In: *Beiträge zur Inkunabelkunde*. Berlin, 1965. 3. Folge, Bd. I. 48–75.

¹³ *Sz. Farkas*: i. m. 54–59.

¹⁴ *Schwob, Ute Monika*: Kulturelle Beziehungen zwischen Nürnberg und den Deutschen im Südosten im 14. bis 16. Jahrhundert. München, 1969.

¹⁵ *Schwob*: i. m. 6–9.

¹⁶ Christoph (II) Scheurl (1481–1542) humanista műveltségű patricius, híres röplap-, rőpirat- és hírlevél-gyűjteménye magyar szempontból is rendkívüli forrásértékű. Vö. *Borsa Gedeon*: Nyomatott tudósítás az 1514. évi magyarországi parasztháborúról. In: *Magyar Könyvszemle* 110. 1994/1. 62–66. és *Borsa Gedeon*: Korabeli tudósítások Nürnbergben az 1514. évi magyarországi parasztháborúról. In: *Az Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve 1991–1993*. 323–348.

¹⁷ Idézi *Schwob*: i. m. 177.

¹⁸ *Karadja, Constantin J.*: Die ältesten gedruckten Quellen zur Geschichte Rumänien. In: *Gutenberg Jahrbuch* 1934. 135.; *Hubay*: i. m. 5.; *Sajó Géza – Soltész Erzsébet*: *Catalogus incunabulorum quae in bibliothecis publicis Hungariae asservantur*. Budapest, 1970. Nr. 1207. OSZK jelzete: Inc. 846.

¹⁹ *Panaïtescu, P. P.*: The German stories about Vlad Țepeș. In: *Dracula. Essays on the life and times of Vlad Țepeș*. Ed. by Kurt W. Treptow. New York, 1991. 185–193.

²⁰ Idézi *Clair, Colin*: *History of European printing*. London–New York–San Francisco, 1976. 224.

²¹ Korábban a British Librarynek a világon ismert legjelentősebb ősnymotványokat feltáró adatbázisa is az 1485 körüli évmeghatározást fogadta el. Leírását ld. még *British Library/ISTC*: ID00365200-E.

²² GW 12531.

²³ Az 1496-os lübecki adónyilvántartásban már csak az özvegy szerepel, ugyanakkor a British Library néhány éve interneten is elérhető ősnymotvány-katalógusa és a GW is négy búcsúcédulát feltételez az 1497 körüli évekből a lübecki Gothan nyomdából, de ezeken sincsenek nyomtatási adatok. Lehetséges, hogy az özvegy működtette még egy darabig a nyomdát.

²⁴ *Benzing, Joseph*: *Die Buchdrucker des 16. und 17. Jahrhunderts im deutschen Sprachgebiet*. 2. verb., erg. Aufl. Wiesbaden, 1982. 141.

²⁵ *Randall, Herz*: Das Titelblatt in Nürnberg: Entwicklungslinien der Titelformulierung und Titelblattgestaltung. In: *Archiv für Geschichte des Buchwesens*. Bd. 63. München, 2008. 74–76.

²⁶ Címe: *Iste libellus pervalde devotas et pulchras de Christi passione ... continet orationes et collectas*. GW M28044. Ez utóbbinak címlapmetszetén viszont nem folyik a vér Jézus kezéből, nagy valószínűséggel a vonalát időközben lefaragták a dúcrol.

²⁷ Az ősnymotványok az 1500. december 31. előtt szedéssel és nyomással készült kiadványok. Drakula történetének a 16. századból még öt további kiadását ismerjük.

²⁸ *Duntze, Oliver*: *Ein Verleger sucht sein Publikum. Die Strassburger Offizin des Matthias Hupfuff (1497/98–1520)*. München, 2007.

²⁹ Részben vette őket más nyomdától, részben neves művészek (közül Urs Graf is) készítettek számára fadúcokat.

³⁰ De Hupfuff egyéb nyomtatványokat is megjelentetett, sokkal szelídebb tartalommal: iskolai könyvek, humanista munkák; szak- és tanácsadó irodalom (pl. orvosi – *Regimen sanitatis Salernitatum*) és asztrológiai könyvek kerültek ki nyomdájából. ld. *Duntze*: i. m. 245.

³¹ J. Strieder szerint a Hupfuffnál található tartalmi bővitmények egy kéziratos mintára vezethetők vissza, ami már részben a Huber-féle kiadásra is vonatkozhat. *Strieder, J.: Die Erzählung von walachischen Voivoden Drakula in der russischen und deutschen Überlieferung.* In: *Zeitschrift für slawische Philologie*, XXXIX (1961) 404–405.